

BÜYÜK SELÇUKLU TARİHİ

TAR106U

KISA ÖZET

1. ÜNİTE Kuruluş Dönemi

SELÇUKLULAR'IN KÖKENİ

Selçuklular, XI-XIV. yüzyıllarda Türkistan, Horasan, İran, Afganistan, Irak, Suriye ve Anadolu'da şubeler halinde hüküm sürmüş olan devletin ve onu yöneten hanedanın adıdır. Selçuklular'ın bilinen ilk atası Dukak'dır. Yenikent yabgusunun hizmetinde **sübaşı** olarak görev yapmakta idi. Usta savaşçılığı dolayısıyla "demir yaylı" unvanı taşıyordu. Dukak'ın ölümü üzerine yerine oğlu Selçuk sübaşı oldu. Adı kaynaklarda "Salcuk", "Salçuk", "Selcük", "Selçuk", "Sarçuk" gibi farklı şekillerde yazılmıştır. Selçuk Bey'in torunlarının kurduğu devlet devrin kaynakları tarafından, onun adına nisbetle Selçukiyyan, Selaçika, Al-i Selçuk (Selçuklu ailesi) olarak kaydedilmiştir.

Selçuklular'ın **Oğuzlar**'ın Kınık boyundan geldiği ittifakla kabul edilmektedir. Ancak ne Dukak'ın, ne de Selçuk Bey'in Kınık boyunun beyi olduklarına dair herhangi bir bilgiye sahip değiliz. İkisinin de yalnızca Oğuz Yabguluğu'nda sübaşı olarak görev yaptıkları tespit edilebilmektedir.

SELÇUKLULAR VE OĞUZLAR

Oğuzlar geleneğe göre, Oğuz Kağan'ın iki ayrı eşinden dünyaya gelen altı oğlunun neslinden gelmektedirler. 24 Oğuz boyunun, Bozoklar kolunu oluşturan Günhan, Ayhan, Yıldızhan ve Üçoklar kolunu teşkil eden Gökhan, Dağhan, Denizhan'ın dörder oğlunun torunları oldukları kabul edilmektedir. Bu bilgilere göre Selçuklular'ın atası olan Kınık, Üçoklar'dan Denizhan'ın küçük oğludur. Osmanlılar ise Bozoklar'dan Günhan'ın büyük oğlu Kayı'nın soyundan gelmektedirler.

Oğuzlar, içlerinden Selçuklular ve Osmanlılar gibi iki önemli hanedan çıkararak Türk Tarihinin XI. yüzyıldan günümüze kadar olan akışını değiştiren büyük Türk topluluğudur. Bu bakımdan günümüzde de Türklüğün başlıca temsilcileri onların torunları olan Türkiye Türkleri'dir.

Oğuz yabgularının **Hazar Kağanlığı** veya **Karahanlılar**'a bağlı oldukları ileri sürülmektedir. Oğuzlar'ın Hazarlar'la bazen mücadele, bazen de ittifak halinde buldukları ve onlara paralı asker olarak hizmet ettikleri de tespit edilmiştir. Selçuklular'ın da Hazarlarla doğal olarak Oğuz Yabguluğu mensupları olarak ilişkilerinin olduğu tahmin edilebilir.

ÇAĞRI BEY'İN DOĞU ANADOLU KEŞİF AKINI

Selçuklular bir yandan mevcut şartların etkisiyle askerî gücünü artırmakla birlikte; Maveraünnehr'i henüz fethetmiş ve gücünün doruğunda bulunan Karahanlılar'a karşı yeterince varlık gösteremiyorlardı. Bunun üzerine mevcut şartları değerlendiren Çağrı ve Tuğrul Beyler, tehlikeli bir maceraya atılmak zorunda kaldılar. Aldıkları karar gereğince Tuğrul çöle çekilirken, Çağrı, Rum (Anadolu) seferine çıkacaktı. Nitekim Çağrı Bey yaklaşık 3 bin kişilik bir kuvvetle yola çıktı. Karahanlı ve Gazneli topraklarından gizlice ve süratli bir şekilde Azerbaycan'a ulaştı. Burada hayatlarını geleneksel olarak Rum'a gaza ederek geçirmekte olan soydaşlarının kendisine katılımıyla güçlendi.

Çağrı Bey ilk olarak Van bölgesinde Bizans'a bağlı Vaspuragan Ermeni Prenslığı topraklarına girdi. Türk askerleri kılık-kıyafetleri, savaş usûlleri ve süratleri ile büyük şaşkınlığa sebep oldular. Çağrı Bey, 4-5 yıl süren gazâ hayatından sonra Türkistan'a geri döndü. Çağrı Bey bu uzun seferin dönüşünde Buhara civarında Tuğrul Bey ile buluştuğunda, ganimet sevinci yanında, **Rum ülkesinin fethedilebilir olduğu** müjdesini de paylaştılar.

Nesâ Savaşı

Gerçekten de Çağrı ve Tuğrul Beyler, herne kadar Gazneliler'e karşı politik bir nezaket göstermeler de hedeflerinin bundan daha fazlası olduğu anlaşılıyordu. Uzun yıllardır yurt bulmak mecburiyeti ile oradan oraya göçen Oğuzlar Selçuklu ailesinin etrafında toplanarak güçlerini giderek arttırmakta idiler. Buna rağmen Sultan Mesud, Selçuklu başbuğlarının tekliflerini geri çevirdi. Oysa devlet ileri gelenleri, önceki olaylardan da ders çıkarmış olarak Selçuklular'ı tahrik etmemeyi öneriyorlardı. Sultan Mesud, Beg-Toğdı adlı komutan idaresinde 15.000 kişilik bir orduyu Selçuklular'ın üzerine sevk etti. Horasan'a geleleli henüz bir ay olmasına rağmen 10.000 savaşçı çıkaracak bir güce erişen Selçuklular Gazne ordusunu Nesâ'da meydana gelen savaşta hezimetle uğrattılar. Selçuklular bu zafere rağmen Gazneliler'e tekrar elçiler gönderdiler. Üzerlerine ordu sevk edildiği için savaşmaya mecbur kaldıklarını, affedilmeleri hâlinde sultana hizmet edeceklerini bildirdiler.

Serahs-Talhâb Savaşları ve Selçuklular'ın Devlet İlânı

Sultan Mesud durumdan haberdar olunca, meselenin çözüldüğünü düşünerek Hindistan'a sefere çıktı. Selçuklular ise kışın bastırması üzerine Horasan'daki Gazne ordusuna küçük saldırılar düzenleyerek yeniden karışıklıklar çıkardılar. Durumdan haberdar olan Sultan, Hindistan'an Hansi kalesini fethederek başarıyla dönmüş olmasına rağmen, zaferinin tadını çıkaramadı. Sübaşıya derhal saldırı emrini verdi.

Geleneklere göre toplanan kurultayda bu zaferi görüşen Selçuklular, topraklarını genişletmenin yanı sıra, bir devlet ilânı provası yapmak imkânı da buldular. Eski yerlere ilave olarak Musa Yabgu Serahs'ı, Çağrı Bey Merv'i aldı. Üçlü yönetim görüntüsüne rağmen, onları bu şehirlere Tuğrul Bey'in tayin etmesinden anlaşıldığına göre, ailenin ve kurulmakta olan devletin başı odur. Horasan'ın merkezi olan Nişabur ise zaferden 12 gün sonra, İbrahim Yinal tarafından Tuğrul Bey adına teslim alındı. Şehir ahalişi doğal olarak Selçuklular'a direnmedi. İbrahim Yinal Cuma günü hutbeyi "es-Sultanü'l-Muazzam" unvanıyla Tuğrul Bey adına okuttu. Daha sonra 3.000 kişilik seçme bir kuvvetle şehre gelen Tuğrul Bey burada Sultan Mesud'un sarayında tahta oturarak "sultan" ilân edildi.

DANDÂNAKÂN SAVAŞI

Ailelerini ve ağırlıklarını Balhan Dağları'ndaki soydaşlarının yanına gönderen Selçuklular, Gazne ordusuna doğru harekete geçtiler. Onların maksadı kayıplar vermekte ve maneviyatı da büyük ölçüde çökmüş olan Gazne ordusunu çöle çekmekti. Selçuklular Gazne ordusuna ani baskınlar düzenleyip kaçıyor, kaçarken de su kuyularını kullanılmaz hâle getiriyorlardı. Aslında Sultan Mesud bu savaşa çıkarken Selçuklular'ın savaş taktiğini anladığını, kendisinin de buna uygun olarak, hareket kabiliyeti yüksek bir orduyla savaşacağını söylüyordu. Ancak Sultan Mesud yine onların stratejisine tâbi olmak zorunda kalmıştı. Selçuklular'ın Horasan'a göç ettiği 1035 yılından beri sürekli alarm durumunda bulunan Gazne ordusu bu süreçte adeta tükenmişti. Nihayet Dandânakân yakınlarında karşı karşıya gelen iki ordu üç gün sürecek bir kader savaşına başladı.

Selçuklular küçük birlikler hâlinde yıpratma savaşı veriyorlardı. Gazne ordusunun dayanılmaz hâle gelen su ihtiyacını karşılamak hayatî bir mesele idi. 23 Mayıs Cuma günü Dandanakan kalesine ulaşan Gazne ordusu, kale kapıları kendilerine açılmamakla birlikte, ahalinin surlardan sarkıttığı su testileri ile bir miktar ihtiyacını giderdi.

Sultan Mesud, ordusu neredeyse savaşmadan dağılmasına rağmen, 100 kadar adamıyla büyük bir cesaretle savaşa devam etti. Ancak esir düşmek tehlikesiyle karşı karşıya kalınca Selçuklu saflarını yarararak Merv yönünde kaçmaya başladı. Ordusunun kalanları da yol boyunca ona katılmaya devam ederken Haziran 1040'da Gazne'ye vardı. Böylece tarihin sayfalarında önemli dönüm noktalarından biri olarak yer alacak büyük bir savaş daha sona ermiş oldu. Selçuklular 16.000 kişilik ordularıyla kendilerinin neredeyse beş katı olan bir orduyu hezimeteye uğratmışlardı. İki taraf için de hayatî önemi haiz olan bu savaş, orduların mevcutları arasındaki orantısızlığa rağmen Selçuklular'ın kazanmasının en önemli sebeplerinden birisi şüphesiz bu anın onlar için bir ölüm-kalım savaşı olması idi. Bunun yanı nda orduların yapıları da bir o kadar mühim idi.

Gazneliler bu yenilgi sonucunda en önemli eyaletlerinden olan Horasan ve Harizm'i kaybettiler. Ancak Afganistan ve Kuzey Hindistan'da bulunan topraklarına çekilip 1187 yılına kadar siyasî varlıklarını sürdürdüler.

DEVLETİN KURULUŞU VE YAPILANMASI

Zaferden sonra Selçuklular bir yandan Gazne ordusunu kararlı bir takibe uğrattırırken, hemen bir kurultay topladılar ve devlet ilân ettiler. Ancak asıl büyük kurultayı bir ay içerisinde Merv'de yaptılar. Tuğrul Bey bir kere daha sultan ilan edildi. Nişabur başkent olmak üzere batıya gidecekti. Özellikle Selçuklu aile mensupları, bu büyük emeğin, fedakârlığın hebâ olmaması için birlik hâlinde kalmaya and içtiler. Sonra ülke topraklarının yönetimini paylaştılar. Çağrı Bey'e *melik* unvanıyla Merv merkez olmak üzere Horasan'ın doğusu; Musa Yabgu'ya ise Herât'tan itibaren Afganistan yönünde zapt edeceği yerler verildi.

Selçuklular Merv kurultayında Tuğrul Bey'i **sultan** kabul etmekle birlikte, Çağrı Bey ve Musa Yabgu'ya tanınan haklar, geleneğin ötesine geçmiş bulunuyordu. Nitekim her ikisi de kendi adlarına hutbe okutmak ve para bastırmak yetkisini hâiz oldukları gibi, onların doğrudan tâbi-leri de vardı. Bu durum Türk devlet geleneğinin öngördüğünün aksine merkeziyetçiliğe aykırı bir durum ortaya çıkarıyordu.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/buyuk-selcuklu-tarihi-ady212u?search=tar106u>